

Проблема громадянського виховання в педагогічних поглядах *Матеріали регіональної науково-практичної конференції «Педагогічні вектори: В.О.Сухомлинський та сучасність»*, м. Лисичанськ, 28 вересня 2018 р. Лисичанськ, 2018. С. 273-277

Севаст'янова Олена Анатоліївна
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
м.Старобільськ, Україна

ПРОБЛЕМА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ В ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДАХ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

Розвиток українського суспільства на засадах демократизації та гуманізації, звернення до європейських традицій, як наслідок процесу євроінтеграції, зумовили суттєві зміни пріоритетів і цінностей у сучасній освіті, характерною ознакою якої є поєднання набутого педагогічного досвіду з інноваціями.

Актуальність педагогічної системи В.О.Сухомлинського сьогодні не викликає сумніву. Вона є особливо важливою для сучасних закладів освіти, які мають спрямувати свою роботу на пробудження в молоді всіх її духовних сил, виховати всесторонньо та гармонійно розвинуту особистість. В.О.Сухомлинський застерігав, що «трудність виховання в підлітковому віці полягає якраз у тому, що дитину мало вчать бачити, розуміти, відчувати себе як часточку колективу, суспільства, народу» [2, с. 287]. Виховання нової людини, людини з високою громадянською свідомістю, яка навіть ціною власного життя здатна відстоювати інтереси нації, держави найважливіше завдання сучасної школи.

Саме на базі демократичних цінностей, що мають лежати в основі громадянського виховання, можливе об'єднання різних етносів і регіонів України задля розбудови й вдосконалення суверенної та демократичної держави. Тому від громадян очікується усвідомлена участь у суспільних

процесах, яка передбачає наявність соціально-політичної компетенції, відповідальності, поваги до прав людини, незалежного і критичного мислення.

Тому великого значення сьогодні набуває тема громадянського виховання сучасної молоді. Це обґрунтовано тим, що держава не знаходиться на достатньому рівні економічного розвитку, а низький рівень життя підштовхує молоде покоління на від'їзд до інших держав. Вагомий внесок у розробку цієї проблеми розкрито в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського, різноманітна творчість якого співзвучна із тенденціями у вихованні молоді.

Як зазначено в Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності: “Громадянське виховання – процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично, юридично дієздатною та захищеною. Воно покликане виховувати особистість чутливою до свого оточення, долучати її до суспільного життя, в якому права людини виступають визначальними” [1, с.7].

Але, як і раніше так і сьогодні, існують багато проблем, які заважають формуванню громадянськості учнівської молоді у закладах вищої освіти. Причинами, що актуалізують проблеми громадянського виховання молоді в сучасному українському суспільстві О. Шестопалюк вбачає в наступному: по-перше, в посиленні бездуховності, падінні освітнього і культурного рівня підростаючого покоління, що виявляється в погіршенні соціально-моральних і інших характеристик; по-друге, в деформації у виховній роботі з молоддю, що виявляється в падінні ролі освіти і явній недооцінці значення виховання [4].

В контексті ситуації сьогодення, особливої актуальності набуває концепція В.О.Сухомлинського. Неодноразово, у своїх роботах педагог стверджував, що “...в житті людини має бути щось найголовніше, що стоїть вище від усіх повсякденних турбот, тривоги, пристрастей” [3, с.513]. А також: “Ставлення до ідеї Батьківщини як до священного й найдорожчого облагороджує всі людські почуття, зближує, ріднить людей, очищує душі від усього, що принижує гідність” [3, с.513].

В.О.Сухомлинський чітко визначає теоретичні засади виховання громадянських почуттів дітей: по-перше, створення дитиною радостей для інших людей і переживання особистого щастя й гордості у зв'язку з цим; по-друге, творення й збереження краси в усіх її багатогранних проявах; по-третє, громадянське ідеологічне багатство діяльності дитини в колективі; по-четверте, культивування й розвиток співчуття, жалості до всього живого й красивого, розвиток сердечної чуйності до прекрасного в природі; по п'яте, розвиток високої інтелектуальної культури – думок, почуттів, переживань, що хвилюють душу людини, коли вона пізнає навколишній світ, минуле й сучасне людства, матеріальні й духовні багатства Вітчизни, душу свого народу, цінності мистецтва, особливо сучасної літератури [3, с.293].

Видатний педагог стверджував, що протягом усіх років навчання в школі учням слід давати не лише систему знань з основ наук. Передусім дітей треба вчити жити, вчити найважливішої мудрості: буття – громадянськість.

Процес громадянського виховання відрізняється тривалістю: навіть при чіткій організації виховного процесу в закладах вищої освіти розраховувати на швидкі успіхи, на нашу думку, неможливо. Свідомий громадянин – це людина, якій притаманні особистісні якості й риси характеру, спосіб мислення, вчинки та поведінка, спрямовані на розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні.

Зрозуміло, що на сучасному етапі педагоги в основу системи громадянського виховання повинні покладати процес розвитку особистості – її здібностей, інтересів. Такий громадянин характеризується високим рівнем національної, правової свідомості та самосвідомості, громадянською, соціальною відповідальністю, мужністю, готовністю працювати в ім'я розвитку України, захищати її прагнення до інтеграції у світове європейське співтовариство, усвідомленням необхідності досконалого знання державної мови, повагою до Конституції, законів своєї держави, потребою в їх дотриманні.

Отже, одним із пріоритетних завдань сучасної освіти є формування особистості з високим рівнем громадянської культури, здатної до самовизначення і відповідальної поведінки в політичному, економічному і культурному житті суспільства. Необхідно готувати майбутніх фахівців до життя і діяльності в умовах громадянського суспільства. Як свідчить аналіз сучасної виховної практики діяльності ЗВО, в контексті останніх тривожних подій активізується громадянська позиція студентської молоді, про що свідчать численні загальноукраїнські та регіональні заходи. Результативність громадянського виховання великою мірою залежить від того, наскільки ти чи інші форми та методи виховної діяльності стимулюють розвиток активності, цілеспрямованості, свідомості, самоуправління, самоорганізації.

Таким чином, варто підсумувати, що національне відродження України гостро ставить проблему громадянського виховання особистості. Важливого значення в системі роботи освітніх закладів набуває вивчення історії світової та національної педагогічної думки видатного педагога В.О.Сухомлинського, наукова спадщина якого залишається невичерпаним джерелом розвитку сучасної науки про освіту і виховання підростаючого покоління.

Література:

1. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Джерело педагогічної майстерності. Громадянська освіта школярів / Науково-методичний журнал. Випуск № 1 (33). Ч. 1-2. – Харків: ХОНМІБО, 2005.
2. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О.Сухомлинський // Вибрані твори: В 5-ти т. – К.: Рад.шк., 1977. – Т.3. – 670 с.
3. Сухомлинський В.О. Народження громадянина / В.О.Сухомлинський // Вибрані твори: В 5-ти т. – К.: Рад.шк., 1977. – Т.3.
4. Шестопалюк О. В. Громадянське виховання майбутніх учителів: теоретичні і методичні аспекти [Текст] : [монографія] / О. В. Шестопалюк ; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця : Консоль, 2008.